

daarop vastpint: politiek is economie, maar ook kunst is daartoe te herleiden.

Als je die verhouding nu omdraait, dan breng je alles terug naar het domein van het creatieve veld. Een economie die gecreëerd wordt, is ook een economie die je in vraag kan stellen.

Als je veranderingen wil aanbrengen moet je op een utopisch vlak beginnen. Het gaat om het herclaimen van een veld, om het terug op eisen van een stuk van de werkelijkheid waar de kunst uit weggemanoeuvreed werd. Historisch gezien klopt dat ook: in de Middeleeuwen werden heel wat takken die nu buiten de kunst vallen aanschouwd als *artes*. Natuurlijk zitten we nu in een andere verhouding. Het gaat niet meer om het ontwikkelen van een ambacht, maar wel om de kunsten die fundamentele vragen kunnen stellen over andere domeinen van de samenleving. Heel het denken over het kunstencentrum is voor mij ondergeschikt aan het creëren van een creatieve samenleving doorheen de sociale sculptuur. Dat is het denkmateriaal erachter. Ik voel me daarin heel verwant met wat Pistoletto aan het doen is, maar ik vind zijn aanpak toch nogal academisch, te weinig actiegericht. Ideologie en praxis moeten voortdurend in dialoog staan en daarom is de kunst ook zo belangrijk. Anders kom je in een filosofisch verhaal van ideologie en reflectie terecht.

ETCETERA Wanneer je het hebt over het herdefiniëren van een globale economie, waag je je op glad ijs in een sector die overleeft op subsidies en die zich maar al te vaak laat leiden door economische overwegingen. Hoe kan je je als kunstencentrum onafhankelijk opstellen van de geldstromen die je in leven houden?

OPSOMER Een belangrijk stuk van het verhaal is natuurlijk ook dat je je politiek wil gaan representeren. Voor mij betekent dat de wil om over het arme na te denken. Ik denk dat, als de kunst wil overleven als kunst en een maatschappelijke rol op zich wil nemen –hoe beperkt, klein of utopisch ook– dan moet ze voor een groot stuk ook onafhankelijk kunnen zijn van het globale marktdenken. Dan vind ik het heel belangrijk dat de armoede ingecalculerd wordt. Dat kan ook in esthetische zin zijn: het theater van de armoede, of de *Arte Povera*, dat is zeker een esthetische term, of de armoede van materialen zoals je het vaak ziet bij Benjamin Verdonck. Er moet steeds de re-

Een economie
die gecreëerd wordt
is ook een economie
die je in vraag
kan stellen.

flex mogelijk zijn: 'Wat als er niets meer is? Wat als we het zonder middelen moeten stellen? Wat blijft er dan over van ons opzet?' Dan ben je in die mate onafhankelijk in je denken, dat je je werk in relatieve vrijheid kunt ontwikkelen.

Natuurlijk zou het volkomen verkeerd zijn –en dat zou ook tegen onze doelstellingen ingaan– om je daar van op voorhand in op te sluiten, want dan word je ook onschadelijk. Het is een moeilijke verhouding: je moet je onafhankelijkheid claimen, maar je mag je ook niet zo kwetsbaar opstellen dat de overheid je elke steun ontzegt. Nee, je moet het geld van de democratie ook gebruiken om iets te kunnen realiseren. Of zoals Peter Sellars het ooit zei: je moet het systeem *hacken*. Maar als het geld wisselgeld wordt dat je in een bepaald marktsysteem of een bepaalde logica dwingt, dan vind ik dat je moet zoeken naar een positie daartegenover. Daarom moet geld ook een belangrijk onderdeel zijn van ons denken –of het nu gaat om denken over de Unie der Zorgelozen van Geert Six als gezelschap, of over een ambassade, of over een denktank die economie als kunst beschouwt. Denken over geld is daarin belangrijk, het kan niet alleen gaan over huisvesting of re-

presentatie in de media. We moeten daar ook de fundamentele van blootleggen.

Is dat de wereld verbeteren? Misschien. Is dat de wereld veranderen? Het is eerder de verantwoordelijkheid voor die verandering op zich nemen. Het is misschien niet de wereld de facto veranderen, maar wel je plaats erbinnen innemen. Het gaat niet over rellen, of tragiek, het gaat over een optimisme. Het Bureau voor Optimisme, dat lijkt mij een goede naam. Het probleem van de kunsten is dat we niet bestand zijn tegen optimisme of positieve gedachten. Kunst heeft momenteel zoveel te maken met lijden, met verwerpen en met kritisch zijn. Er zijn periodes in de geschiedenis waarin dat absoluut niet zo is. Die periodes worden vaak met een soort classicisme in verband gebracht, of met een absolute staat, of met de kunst als dienaar van de staat. Maar ik denk dat we te weinig zijn ingegaan op de combinatie van subversiviteit en optimisme.

Het is een diplomatie vanuit de weerstand. Ik moet verzet organiseren, maar wil dat doen vanuit een optimistische of poëtische uitvalsbasis. Ik denk dat die twee gelinkt zijn. Het is een maatschappelijke actie, het is ook altijd poëtisch, maar zeker niet romantisch. Actie moet bijna een journalistieke doorlichting, een ontmanteling zijn. Een weerbare journalistiek en wetenschap moeten helpen om een weerbare kunst in te zetten. Een kunst die haar land opnieuw claimt. Strikt genomen is dit geen sociaal project, maar eigenlijk is het dat natuurlijk ook wél. Het is kunst die haar begrenzingen verwerpt.

ETCETERA Op zich klinkt dat inderdaad als een utopie. Het is een oproep om een fundamenteel denken te koppelen aan een geëngageerde kunstpraktijk. Nieuwpoorttheater heeft zich daar de laatste jaren op een zeer eigenzinnige manier voor ingezet. Onder andere door de intussen op de achtergrond verdwenen term 'openbaar onderzoek' in de kunstpraktijk te introduceren. Maar ook door zijn keuze voor maatschappelijk geëngageerde kunstenaars. Hoe vertaalt de theorie zich momenteel in de praktijk?

OPSOMER Cruciaal in dit verhaal is voor mij nu het creëren van een soort gezelschap als actie, samen met de Unie der Zorgelozen van Geert Six. Een gezelschap dat de grens tussen kunst en het sociaal-artistieke voortdurend